

Kādas pārmaiņas vēl varam sagaidīt izglītības jomā?

Aizvadīto pirmdien notika Latvijas Pašvaldību savienības (LPS) rīkota preses konference par aktualitātēm izglītības jomā. Tas, ka šajā jomā problēmu netrūkst, šķiet, nav jātāsta nevienam. Pašvaldības ir spiestas pieņemt iedzīvotāju vidū nepopulārus lēmumus un nemitīgi izvērtēt skolu tīkla optimizācijas iespējas.

Arī tagadējā Dobeles novadā pēdējo desmit gadu laikā slēgta vai reorganizēta ne viena vien mācību iestāde, piemēram, mums vairs nav Augstkalnes un Bēnes vidusskolu, ir vien pamatskolas, kādreizējo Annenieku, Naudītes un Zebrenes pamatskolu ēkās skolas zvans neskan jau ļoti sen, pat neraugoties uz to, ka ēkas reiz tika būtiski rekonstruētas... Ko vēl varam sagaidīt?

Neatbildētu jautājumu vēl ir ļoti daudz

- Pašlaik laikam izglītības joma ir viena no tām prioritātēm valstī, kas ļoti nopietni tiek apskatīta visdažādākajos griezumos. 30. maijā Ministru kabinetā (MK) sāka skatīt Izglītības un zinātnes ministrijas (IZM) izstrādāto piedāvājumu un nonāca pie secinājuma, ka vēl darbs ir jāturpina un 15. augustā IZM jāvēršas MK ar savu redzējumu par to, kādai tad galu galā ir jābūt reformai izglītības jomā.

Arī pagājušo pirmdien, tiekoties ar IZM, turpinājām šo diskusiju. Un neatbildētu jautājumu vēl ir ļoti daudz par to, kā risināt katru konkrēto situāciju.

IZM ir apbraukājusi 37 pašvaldības, runājusi ar to darbiniekiem un izglītības jomā strādājošajiem. Šo sarunu laikā parādījās, ka tie problēmjautājumi, kas ir vairumā pašvaldību, nemaz neatspoguļojas IZM piedāvājumā.

Aktuāls ir jautājums par atbilstumiem. Viesojoties Gdaņskā, Polijā, dzirdējām, ka pilsētas teritorijā, kur iedzīvotāju blīvums ir vairāk vai mazāk koncentrēts, nokļūšanai uz izglītības iestādi nepieciešams vien 15 minūšu. Ārpus Gdaņskas, protams, situācija ir citādāka, bet ne jau 40 minūšu, kas var izveidoties, ja notiks mācību iestāžu reorganizācija, kādu to pašlaik plāno IZM.

Vēl viens aspekts – palūkojieties, kādi līdzekļi ieguldīti daudz mācību iestāžu atjaunošanā un rekonstrukcijā. Daudzviet izmantoti Eiropas Savienības struktūrfondu līdzekļi. Tātad tās ir arī saistības, kas uzņemtas. Un – kas notiks, ja šo izglītības iestādi slēgs? Kādi ir bijuši finansējuma piešķiršanas nosacījumi, vai šie līdzekļi nebūs jāatgriež atpakaļ? No kurienes tos ņems?

Vēl viens aktuāls jautājums – kas notiks ar profesionālo izglītību? Arī – mūzikas un mākslas skolām?

Cik ilgi vēl kalpos oranžie busiņi?

- Un kā ar dienesta viesniņu nodrošinājumu, piemēram, Pierīgā, kur izglītojamo skaits ir ļoti liels, skolas faktiski jaunus audzēkņus nespēj uzņemt, kur nu vēl nodrošināt ar vietu dienesta viesnīcā? Ja 7. klases skolēnam vajadzēs dzīvot internātā, vai vecāki būs gatavi laist šo pusaudzi uz nedēļu projām no mājām?

Svarīgs arī ir jautājums par finansējumu, tā ietekmi uz pašvaldību un valsts budžetiem. Ja mainās skolu tīkls, kas notiks ar skolēnu autobusu maršrutiem? Un kas notiek ar pašiem skolēnu autobusiem? Šie mums visiem zināmie oranžie autobusi jau ir cītīgi kalpojuši gadiem. Cik ilgi tie vēl izturēs? Tātad arī šeit būs vajadzīgs risinājums.

Kā redzat, neatrisinātu jautājumu izglītības jomā ir daudz. Ar IZM vienojamies, ka darbs ir jāturpina, atkārtoti šie jautājumi jāizvērtē visās plānošanas reģionu attīstības padomēs, kurās strādā pašvaldību vadītāji.

Ceru, ka rezultātā izveidosies konstruktīvs dialogs, saliekot kopā gan pašvaldību vadītāju, gan visu atbildīgo ministriju redzējumu, - sacīja LPS priekšsēdis GINTS KAMINSKIS.

Bija vairāk nekā 1000, palicis vien 617

LPS Pašvaldību izglītības un kultūras tīkla koordinatore INĀRA DUNDURE savukārt akcentēja, ka izglītības nozare ir tā joma, kurā viennozīmīgi nepieciešama savlaicīga un ilgtspējīga plānošana.

- Izglītības nozare nepārtraukti tiek reformēta, līdz ar ministru maiņu mainās arī mērķdotācijas sadales kārtība, notiek arī mazo skolu pretnostatīšana lielajām izglītības iestādēm. Esam pārliecinājušies, ka projekts «Skola 2030», kas tika uzsākts nesagatavots, radot spriedzi skolās un pedagogos, vienlaikus mainot mācību saturu un mācīšanas pieeju, nenodrošinot loģisko lietu secību - mācību satura izstrādi, aprobāciju, ieviešanu un nodrošinājumu ar mācību līdzekļiem, aizmirstot, ka kompetence ir zināšanas un prasmes.

Ja mēs palūkojamies, ko tad pašvaldības dara skolu tīkla uzturēšanā vai reorganizācijā, līdz 2021. gada jūnijam, kad stājās spēkā jaunā administratīvi teritoriālā reforma, praktiski pašvaldības, kuras neskāra šī reforma, jau bija daudz paveikušas, lai

sakārtotu savā teritorijā esošo skolu tīklu. Faktiski daudz bija darijušas visas pašvaldības, jo demogrāfiskā situācija ir nepielūdzama. Taču pašvaldības, kurās ATR rezultātā apvienojās vairāki novadi, praktiski šis darbs pie skolu tīkla optimizēšanas bija jāsāk no sākuma un faktiski turpinās joprojām.

Statistikai: 1998./1999. mācību gadā valstī bija 1018 skolu, 2009./2010. mācību gadā – 783 skolas, 2021./2022. mācību gadā – 617 skolu.

Izglītības un zinātnes ministrijas piedāvājums ir ģimnāziju un vidusskolu pārklājums 50 kilometru rādiusā. Saskaņā ar ministrijas izstrādāto karti Dobeles novadā ir plānota tikai viena šāda izglītības iestāde – Dobeles Valsts ģimnāzija.

Būtiska ir arī skolas sasniedzamība

IZM piedāvājums arī ir, ka valsts pārņem lēmumu pieņemšanu par skolu tīkla kartējumu valsts mērogā.

- Tiek uzsvērts, ka ļoti svarīgs aspekts ir izglītības iestādes darba kvalitāte. Proti, vai tiek realizētas programmas, nodrošinājums ar mācību priekšmetiem, pedagogiem. Bieži vien izskan, ka tur vai citviet nav nepieciešamā nodrošinājuma ar vajadzīgo infrastruktūru.

Mūsu viedoklis ir, ka ļoti svarīgs moments tieši no vecāku un arī bērnu puses ir izglītības pieejamība, teiksim, vai ir nepieciešamais pašvaldības vai sabiedriskā transporta nodrošinājums skolēnu pārvadājumiem, cik ilgā laikā bērniem skola ir sasniedzama, kāds ir ceļu stāvoklis, pa kuriem šiem autobusiem jāpārvietojas. Un, manuprāt, viennozīmīgi visu šo jautājumu apspriešanā un pieņemšanā ir jāiesaista ne vien pašvaldības, bet arī paši vecāki un bērni. Uzskatu, ka tas

ir demokrātijas pamatu pamats – kopīga lēmumu pieņemšana, lai nepasliktinātu vienai vai otrai sabiedrības daļai izglītības iestādes pieejamību.

Privāto paliek vairāk

- Bieži vien mums pārmet, ka pašvaldības nepietiekoši strādā pie skolu tīkla optimizācijas. Par ko gan ir runa, ja, sākot no pagājušā gadsimta beigām līdz mūsdienām, ir slēgta 401 izglītības iestāde? Un nav svarīgi, vai tā bija pamatskola, sākumskola, vidusskola vai pat privātā izglītības iestāde. Starp citu, tieši pēdējo skaits kopš 2000. gada sāk pieaug un pašlaik jau valstī tādu, ja neklūdos, ir 62.

Veiktie pētījumi rāda, ka skolēnu skaitam Latvijā ir tendence pieaugt. Tiesa, neliela ietekme šajā procesā pēdējā gada laikā ir arī ukraiņu civiliedzīvotāju bērniem, bet ne būtiska. Toties izglītības iestāžu skaits valstī sarūk.

Piedāvāju paanalizēt arī no citāda skatupunkta. Pašvaldību dibinātās mācību iestādes šajā mācību gadā bija 572. Ja novērtējam situāciju, kā šie dati ir mainījušies no 2017. līdz 2023. gadam, tad varu secināt, ka šo gadu laikā ir slēgtas 165 mācību iestādes, savukārt 77 ir pazemināta izglītības pakāpe.

Faktiski pašvaldības nepārtraukti analizē savu skolu tīklu, nepārtraukti tiek pieņemti lēmumi vai nu kādu skolu pastiprināt vai arī, tieši otrādi, pazemināt tās pakāpi no vidusskolas uz pamatskolu, atsevišķos gadījumos no pamatskolas uz sākumskolu, to veidojot kā lielākas izglītības iestādes struktūrvienību. Tas tiek darīts, lai racionāli izmantotu pedagogu resursus, lai bērni uz svarīgākajiem pasākumiem dotos jau uz lielo skolu un ātrāk aklimatizētos, izjustu sevi par šīs lielās skolas daļu. Tajā pašā laikā

pašvaldības cenšas rast šos risinājumus, lai nodrošinātu izglītību pēc iespējas tuvāk bērnu dzīvesvietai. Jāatceras, ka Latvijas vietvaras vairāk nekā 300 skolās ir atvērušas pirmsskolas izglītības iestāžu grupas.

Kritērijiem neatbilst 68 vidusskolas

- Faktiski, ja mēs runājam par ilgtspēju, mums ir jāņem vērā normatīvais regulējums, kas šobrīd ir spēkā un kurš ir par pamatu pašvaldībām, lai pieņemtu vienu vai otru lēmumu. Kā mēs zinām, pamatskolas izglītība Latvijā ir obligāta. Šobrīd pamatskolām kvantitatīvos kritērijus pašvaldības noteica saistošajos noteikumos.

Regulējums ir vidusskolas izglītības posmam. Atbilstoši esošajiem vidusskolas kritērijiem pašvaldību izglītību iestāžu minimāli pieļaujama izglītojamo skaits vidējās izglītības pakāpē valstspilsētās ir 120, administratīvo teritoriju administratīvajos centros (izņemot valstspilsētas) ir 90, teritorijās ārpus minētajiem centriem – 40 un tā tālāk. Ir vēl virkne citu normatīvo aktu, saskaņā ar kuriem iznāk, ka no valstī esošajām 136 vidusskolām kritērijiem neatbilst 68. Desmit vidusskolām pat netika atvērta 10. klase.

Ināra Dundure arī minēja virkni piemēru, kā pašvaldības meklē izeju no situācijas, lai kādu mācību iestādi nenāktos pilnībā slēgt. Viena no iespējām – jau pieminētā izglītības iestādes pakāpes pazemināšana, tas ir, piemēram, maksimāli stiprināt kādu vidējās izglītības iestādi, savukārt citu novada teritorijā esošo vidusskolu reorganizēt par pamatskolu.

Ināra Dundure akcentēja: pašlaik izstrādātais IZM redzējums ir faktiski balstīts uz trim pilāriem – mācību iestādes sasniedzamības kritēriji, skolēnu skaits klašu grupās un pedagogiskā personāla kapacitāte. LPS savukārt aicina cita starpā šos kritērijus, izvērtējot skolu tīklu, papildināt arī ar izglītības kvalitātes kritērijiem.

- Ne vienmēr lielāka skola nozīmē, ka arī izglītības kvalitāte tajā būs labāka. Izglītības kvalitātei atslēgas vārds ir pedagogs.

Indra Cehanoviča
Autores foto

MAF

Mediju atbalsta fonds

Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem
Par lappuses saturu atbild raksta autors